

nijvertijd

HEINEKEN'S
BIERBOTTELARIJ

Beste donateurs, vrienden en relaties,

Dit voorjaar stapte ik in een prachtige rol: voorzitter van de SIED. Als kersverse inwoner van Deventer de beste manier om pijlsnel bekend te raken met de stad en haar industriële verleden. Ik voelde me thuis want het decor van mijn leven werd gevormd door het uitgestrekte havengebied van Amsterdam, de reusachtige scheepswerven en fabrieken, de overal aanwezige vrachtpoorrails - 'Pas op met je fiets!' - en nijverheid als diamantslijperijen, textielwerkplaatsen, looierijen. Vies, lawaaiig, druk, maar wat een dynamiek!

In Deventer maakte ik kennis met de mensen die de SIED tot zo'n betekenisvolle organisatie maken. Inwerken ging vlot: in de herontwikkeling van het Senzora-terrein zijn stappen gezet, de transformatie van het RotoSmeets-terrein opent nieuwe perspectieven, Ilse Duursma maakte haar entree als wet-houder met erfgoed in portefeuille en oktober startte met een symposium dat ons nieuwe ideeën en inzichten leverde. Aan mij nu de eervolle taak het voorwoord van Nijvertijd te schrijven.

Dit nummer maakt u deelgenoot van een wel heel creatieve en vooral zichtbare activiteit van de SIED. In landschappen kunt u vaak de geschiedenis

'lezen'. Een kromming in de weg vertelt misschien dat er eens sprake van bebouwing was; en hé, dat geaccidenteerde stuk: was dat niet ooit een dijkje? Het lezen van de geschiedenis van Deventer is daarbij vergeleken makkelijk: schoorstenen, rails, dijken, sluizen, de gebouwen zelf: in korte tijd leveren ze een veelheid aan informatie over de stad en de historie. Zo vormt iedereen zich, vaak onbewust, een beeld van haar geschiedenis. Natuurlijk gaat niet iedereen op zoek naar de feiten achter al deze aanwijzingen. Gelukkig zijn er plekken waar we het verleden letterlijk lezen: muurreclames; het zijn vroege aanwijzingen naar de handel en nijverheid die voor Deventer zo belangrijk waren. Vrijwilligers van de SIED brachten sinds 2000 deze 'tekens aan de wand' terug. Omdat de verflagen dikwijls in slechte staat verkeerden, overgeschilderd waren of deels ontbraken, betekende dit keuzes maken: restaureren, conserveren of toch terugbrengen naar de oorspronkelijke staat? Dankzij de creativiteit en inzet van Ruud Johannes, Klaas Kanis en Anton Obdeijn in voorgaande jaren en ook nu die van Janleo van de Laar en Gé Leenders lezen wij Deventer nu nog beter. Ik wens u veel leesplezier!

Mirjam Sweijd, voorzitter SIED

Muurreclames

419

JAARGANG 26 | DEC. 2022

De Stichting Industrieel Erfgoed Deventer is opgericht in 1995. Doel is het behoud van industrieel erfgoed in Deventer en omgeving. Ons werkgebied omvat Bathmen, Deventer, Diepenveen, Olst, Twello, Voorst en Wijhe. Gegevens vastleggen, historisch onderzoek doen en daarover publiceren zijn belangrijke onderdelen van ons werk. Wij organiseren excursies, bijeenkomsten en lezingen en geven advies over hergebruik van industrieel erfgoed. Natuurlijk zetten we ons in voor hergebruik van monumenten van bedrijf en techniek. Voor meer informatie: bel (0570) 615838 of mail info@sied.nl. U kunt ook onze internetsite bezoeken: www.sied.nl

Muurreclame in de Waterstraat

Muurreclames in Deventer

Het verschijnsel muurreclames ontstond vanaf de late 19e eeuw, de periode van de tweede industriële revolutie en de opkomst van de massaconsumptie. Met de komst van de spoorwegen en later de auto werd vanaf 1900 de muurreclame steeds belangrijker.

Na 1945 verdwijnen muurreclames geleidelijk: ze vervallen en vervagen, men schilderde ze over of sloopte ze met gebouw en al. Bij de eerste muurreclames die we in Deventer terugbrachten kregen we de welkome hulp van Bart Oost, die al in 1983 in Kampen oude muurreclames terugbracht. Hij bracht ons ook in contact met de landelijke stichting 'Tekens aan de wand'(1999- 2019), die zich bezig hield met de bestudering en instandhouding van historische muurreclames. De stichting hielp initiatiefnemers, eigenaren en overheden bij restauratie, behoud en subsidie. De SIED had een lang en actief contact met deze stichting.

De verdwenen muurreclames worden niet overal teruggebracht. Ze moeten passen in het beeld van het pand, in het straatbeeld en bij de geschiedenis van het pand en de stad. Bovendien moet de gemeente instemmen.

Vanaf 2000 zijn in Deventer tot 2022 dertien muurreclames teruggebracht of gereconstrueerd. Voor de redactie aanleiding om deze 'fresco's van de middenstand' in het zonnetje te zetten.

JAAR:
2000

LOCATIE:
Hoek van Polstraat en Boterstraat

In 1903 geschilderd en in de jaren dertig aangebracht op planken van een dichtgezet raam.

Te lezen is: NV. DEVENTER
HOUGHANDEL van P. STOFFEL en
ZAADTEELT ZAADHANDEL
FA R. LOENEN

JAAR:
2004

LOCATIE:
Hoek van Kleine Overstraat en
Lange Bisschopstraat

Opnieuw geschilderd naar een oude
kleurendia.
De enige Graaf Egbertreclame
met rebus.

JAAR:
2008

LOCATIE:
Lange Bisschopstraat 23/25

Voorgevel van
MANUFACTURENMAGAZIJN
'DE DUIF'

De naam dateert al uit de zeventiende
eeuw. De weggehakte letters uit
plm. 1930 zijn opnieuw aangebracht.

JAAR:
2009-2010

LOCATIE:
Hoek van Nieuwstraat en Kuiperstraat

Op deze zijgevel zaten zes(!) verschillende muurreclames uit de periode 1900-1960.

Het boek 'De man van Deventer' van Sam de Visser is verschenen naar aanleiding van de restauratie van deze reclame.

JAAR:
2009-2010

LOCATIE:
Grote Kerkhof 23

Deze in 1912 aangebrachte en later spoorloos verdwenen reclame is op basis van oude foto's teruggebracht. 'Comestibles' zijn exclusieve voedingsmiddelen.

JAAR:
2012

LOCATIE:
Nieuwe Markt 18

Het verdwenen opschrift is met oude foto's uit de collectie van Willy Hoogstraten gereconstrueerd.

JAAR:
2012

LOCATIE:
Hoek van de Nieuwe Markt en Waterstraat

Misschien houdt deze aanduiding verband met de vroegere groentemarkt op de Nieuwe Markt.

JAAR:
2012

LOCATIE:
Spoorstraat 64

Deze bescheiden Bussink reclame lijkt vooral voor treinreizigers van en naar Zwolle bedoeld.

JAAR:
2017

LOCATIE:
Diepenveenseweg 18

Basistekst:
'GROOTHANDEL in CHOCOLADE
CACAO.BISCUITS SUIKERWERKEN.DROPS
Daaroverheen geschilderd:
FA N.J.GERRITSMa GROOTHANDEL IN
CHOCOLADE EN SUIKERWERKEN'. Deze reclames van kort na
1900 en uit de jaren dertig van de vorige eeuw waren goed zichtbaar
voor de wachtende en passerende reizigers. De latere reclame is er nu
transparant overheen geschilderd.

JAAR:
2019

LOCATIE:
Waterstraat 8

Reclame uit het begin van de vorige eeuw, veranderd van 'Almelose' (ging failliet) in HEINEKEN'S. De overgetrokken letters zijn na de restauratie van de gevel weer aangebracht. De houten bierfles is gemaakt door Han Nijhof, vrijwilliger van de SIED.

JAAR:
2019

LOCATIE:
Bokkingshang

De met graffiti bespoten oude reclame is dankzij de hulp van velen weer hersteld. V.B. betekent Verenigde Brandstoffenhandel.

JAAR:
2021

LOCATIE:
Hoek van de Veenweg en Weseperstraat

Het oude opschrift uit de jaren dertig is na een week krabben en twee weken herstel weer terug: een geslaagde reconstructie.

JAAR:
2022

LOCATIE:
Waterstraat 30-32

Drie opeenvolgende loodgieters waren hier gevestigd: G.E.Sluiser, A.Peters en D. van Baalen. De namen komen -over elkaar- in het rechterdeel als reconstructie terug.

Met de voorgenomen sloop van het Senzora-complex zal het robuuste naampaneel aan de Raamstraat wellicht verloren gaan. Bij recent onderzoek aan de gevel is gebleken dat er van een ouder verscholen opschrift sprake is. Samengesteld uit witte baksteentjes en in engobe (gekleurde klei) aangebrachte belettering is te lezen dat Stoomkoffiebranderij H.J. ten Kate anno 1893 hier gevestigd is geweest. De SIED zet, wanneer dit technisch haalbaar is, stappen om het paneel veilig te stellen en te doen herplaatsen. Zo niet, dan rest de mogelijkheid om de opschriften ergens aan de Raamstraat te reconstrueren.

Een tweede beoogd restauratieproject betreft een muurreclame voor de Amstel Brouwerij aan het Pothoofd. Ook hier is op termijn sprake van sloop: de SIED zal deze bijzondere uit drie kleuren keramische tegels samengestelde reclame behouden of reconstrueren.

Bronnen

25 jaar Stichting Industrieel Erfgoed Deventer (eigen uitgave)

Colofon

Tekst: Ipe de Graaf en Ruud Johannes
Fotografie: Janleo van de Laar en René Rook
Redactie: Ipe de Graaf, Janleo van de Laar en Sam de Visser
Vormgeving: Pieter Ellens
 Allison grafische vormgeving

Nijvertijd is een halfjaarlijks verschijnend bulletin van de Stichting Industrieel Erfgoed Deventer (SIED), bestemd voor donateurs en andere betrokkenen en geïnteresseerden. Nijvertijd is gratis te downloaden op www.sied.nl

ISBN 1388-2759

Donateur

Aanmelden kan op www.sied.nl/donateur/
 Voor donaties gelden de volgende bedragen:
 € 20 (of meer) voor particulieren
 € 25 (of meer) voor organisaties
 € 50 (of meer) voor bedrijven
 € 250 (of meer) voor 'Vrienden'

Vriend van de SIED

De SIED heeft een bijzondere relatie met een aantal donateurs, die we Vriend van de SIED noemen. Voor de Vrienden gelden extra faciliteiten: het logo prominent op de website en vermelding in Nijvertijd.

De Vrienden van de SIED zijn:

Auping
 Batenburg Techniek
 De Zwarte Silo
 Houdbaar
 JVZ Ingenieursburo
 Kristinsson Architecten
 Le Clercq Planontwikkeling
 NV Bergkwartier
 Peree Bouwadvies bv
 PHB Deventer
 Salland Storage
 Schaap Bliksembeveiliging en Ontstoringstechniek
 Wolters Vastgoedonderhoud
 Ten Hag Groep
 Trivium Packaging
 Witteveen + Bos

S T I C H T I N G
INDUSTRIEEL
ERFGOED
D E V E N T E R